

ο φασισμός χωρίς σβάστικα

Η μπροσούρα αυτή συζητήθηκε, πληρώθηκε και εκδόθηκε από την αντιφασιστική συνέλευση autonome antifa που δρα στην Αθήνα.

**“Συνέλευση”**: Δηλαδή οριζόντια οργάνωση -άνεργοι και εργαζόμενοι, μαθητές και φοιτητές, γυναίκες και άντρες που μαζεύονται και αποφασίζουν όλοι μαζί.

**“Αντιφασιστική”**: Δηλαδή, όλοι μας καταλαβαίνουμε πολύ καλά πως ετούτη η κοινωνία είναι μια ταξική κοινωνία και ότι μέρα με τη μέρα γκρεμίζεται στα κεφάλια μας ακριβώς με τον τρόπο που περιγράφουμε παρακάτω. Η μοναξιά, ο ρατσισμός και η ρουφιανιά που βασιλεύουν γύρω μας είναι τα μπάζα από αυτό το γκρέμισμα.

**Autonome Antifa - Αντιφασιστική Συνέλευση**: Δηλαδή, μπροστά σε αυτό το γκρέμισμα να μην είμαστε ούτε μόνοι, ούτε φοβισμένοι, ούτε αδύναμοι.

Για επικοινωνία: [autonome.antifa@yahoo.com](mailto:autonome.antifa@yahoo.com)

1η έκδοση: Νοέμβρης 2010, 800 αντίτυπα.

2η έκδοση: Οκτώβρης 2011, 800 αντίτυπα.

autonome★antifa

Ο  
ΦΑΣΙΣΜΟΣ  
ΧΩΡΙΣ  
ΣΒΑΣΤΙΚΑ

φωτό:

σελ. 6-7, Γερμανία, Σπάρτακος/ 1919

σελ. 30, Η αμερικάνικη Ταξιαρχία Αβραάμ Λίνκολν, τμήμα των Διεθνών Ταξιαρχιών πριν αποχωρήσει για το αντιφασιστικό μέτωπο της Ισπανίας/ 1936

σελ. 44, γρίπη...

σελ. 58-59, ΗΠΑ - Μέλος του “Κόμματος των Μαύρων Πανθήρων για την Αυτοάμυνα” πουλά εφημερίδες της οργάνωσης/ 1971

σελ. 78-79, σύνθημα στην εθνική οδό

# Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
<b>Κεφάλαιο 1 Σχέδιο για έναν ορισμό του φασισμού</b>	<b>9</b>
1. Ορισμοί του συρμού	
2. Ορισμοί διόλου αθώοι	
3. Σχέδιο για μια αντιφασιστική ιστορία του φασισμού	
<b>Κεφάλαιο 2 Στρατιωτικοποίηση - η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης από την ανάποδη</b>	<b>27</b>
<b>Κεφάλαιο 3 Φασισμός ενάντια στους “τρικοκοσμικούς”: Μετανάστες εργάτες διεθνώς και μετανάστες εργάτες στην Ελλάδα</b>	<b>31</b>
1. “Παράνομοι” μετανάστες: η στρατιωτικοποίηση της υγείας σήμερα	
2. Ο αντιμουσουλμανικός πυρετός: ιδεολογία για εσωτερική και εξωτερική στρατιωτική χρήση	
3. Το καπιταλιστικό παρόν: εργασία, μαφία και φασισμός στο κέντρο της Αθήνας	
<b>Κεφάλαιο 4 Φασισμός ενάντια στους “πρωτοκοσμικούς”: Από το κράτος πρόνοιας στο πειθαρχικό κράτος της πρόληψης</b>	<b>45</b>
1. Η στρατιωτικοποίηση της υγείας	
2. Η στρατιωτική διαχείριση της ανεργίας - η στρατιωτικοποίηση της εργασίας	
<b>Επίλογος Και στο βάθος ζόφος - ή όχι;</b>	<b>56</b>
<b>Παράρτημα Έργα στους δρόμους</b>	<b>59</b>





## Εισαγωγή

Όσοι συμμετέχουμε σε antifa πυρήνες και συνελεύσεις βρισκόμαστε σε μια περίεργη θέση. Ξεκινήσαμε την πολιτική μας ύπαρξη έπειτα από το πογκρόμ που διεξήχθη τον Σεπτέμβριο του 2004 εναντίον των Αλβανών μεταναστών εργατών με αφορμή ένα ποδοσφαιρικό ματς. Με τέτοια ιστορική αφετηρία για προίκα, ποτέ μας δεν είχαμε την πολυτέλεια να νομίσουμε πως ο φασισμός και ο αντιφασισμός είναι ζητήματα που περιστρέφονται γύρω από τους νεοναζί και τις σβάστικες. Μάλιστα, αν επιμείναμε σε αυτή τη θέση, χρειάστηκε να το κάνουμε σε πείσμα της τεράστιας πλειοψηφίας των απόψεων που κυκλοφορούσαν γύρω μας.

Κι όμως, παρά την ξεροκέφαλη επιμονή μας ότι ο ελληνικός φασισμός υπάρχει με την διόλου γραφική έννοια, παρά τη γνώμη μας ότι ο ρατσισμός γύρω μας δεν είναι δημιούργημα των μμε, παρά την αίσθησή μας ότι ο φασισμός για τον οποίο μιλάμε εμείς δεν πηγάζει από ιδεολογίες αλλά από κοινωνικές σχέσεις, σπάνια καταφέρνουμε να μην νιώθουμε έκπληκτοι με τους συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους επαληθεύονται οι εμμονές μας. Στα χρόνια που ακολούθησαν τη δημιουργία των πρώτων antifa ομάδων, ο φασισμός αναπτύχθηκε, επεκτάθηκε, ισχυροποιήθηκε στην Ελλάδα και παγκόσμια. Σήμερα καλπάζει σε ένα μεγάλο εύρος του παγκόσμιου κοινωνικού εργοστασίου. Είναι ακριβώς όπως τα λέγαμε από την αρχή, ένας φασισμός χωρίς σβάστικα, ένα διάχυτο κοινωνικό φαινόμενο. Ταυτόχρονα όμως, πρέπει να πούμε από τώρα ότι υπάρχουν και ορισμένα χαρακτηριστικά του φασισμού σήμερα που απ' όσο θυμόμαστε δεν τα είχαμε προβλέψει το 2004.

Στα όσα ακολουθούν θα αναφερθούμε σε ορισμένα από αυτά τα χαρακτηριστικά. Θα υποστηρίξουμε ότι ο όρος "φασισμός" είναι σήμερα ξανά επίκαιρος, ότι είναι ο κατάλληλος όρος για να περιγράψει κανείς την τροχιά στην οποία βρίσκονται (τουλάχιστον) οι σημερινές δυτικές καπιταλιστικές κοινωνίες, ότι ένας φασισμός του 21ου

αιώνα είναι ήδη εδώ. Προφανώς πρώτα θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τι ακριβώς εννοούμε με τη λέξη “φασισμός”, θα αναφερθούμε λοιπόν στα κυρίαρχα νοήματα αυτής της λέξης και θα προτείνουμε ορισμένα χρησιμότερα για τους σκοπούς του αντιφασισμού. Κατά βάση θα ισχυριστούμε ότι ο παλιός φασισμός μπορεί να βρει κοινά χαρακτηριστικά με τον σημερινό αν τους ορίσουμε και τους δύο σαν διαδικασίες υποτίμησης της εργατικής τάξης μέχρι το σημείο της εξόντωσης.

Έπειτα θα σταθούμε για λίγο σε ένα χαρακτηριστικό του παλιού φασισμού που μας φαίνεται εξαιρετικά επίκαιρο και σήμερα: μιλάμε για την στρατιωτικοποίηση της εργασίας, μια διαδικασία που υπάγει όλο και μεγαλύτερες περιοχές της εργασίας στην αρμοδιότητα των αστυνομικών και των στρατιωτικών μηχανισμών. Προφανώς εδώ βρίσκεται κάτι που δεν το είχαμε προβλέψει εξαρχής, οι τρόποι δηλαδή με τους οποίους ο φασισμός εκπορεύεται και εφαρμόζεται όλο και περισσότερο από το ίδιο το κράτος. Ταυτόχρονα όμως, εδώ βρίσκεται και η πρακτική επαλήθευση μιας θέσης που υποστηρίζαμε εδώ και καιρό - ότι δηλαδή η μοίρα ντόπιων και ξένων εργατών είναι μοίρα κοινή.

Για να ξεκαθαρίσουμε αυτή την κοινή μοίρα θα συνεχίσουμε αναφερόμενοι στην κρατική και κοινωνική απαγόρευση των μεταναστών εργατών, το παρελθόν το παρόν της και το μέλλον της. Κατά τη γνώμη μας η αντιμετώπιση των μεταναστών εργατών είναι ακριβώς μια διαδικασία στρατιωτικοποίησης της εργασίας που σαν τέτοια δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο το σύνολο των δυτικών κοινωνιών. Μάλιστα θα προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε αυτή τη θέση αναφερόμενοι στον φασισμό όπως εκφράζεται τα τελευταία χρόνια στο κέντρο της Αθήνας. Τέλος, θα ισχυριστούμε ότι η στρατιωτικοποίηση της εργασίας δεν αφορά ούτε θα μπορούσε να αφορά αποκλειστικά τους μετανάστες εργάτες, αντιθέτως η κατάσταση των μεταναστών εργατών είναι ενδεικτική για την τωρινή και μελλοντική κατάσταση του συνόλου της εργατικής τάξης. Για να υποστηρίξουμε αυτή τη γνώμη θα αναφερθούμε σε ορισμένες όψεις των τεράστιων αλλαγών στις προνοιακές πολιτικές, από την υγεία μέχρι τη διαχείριση της ανεργίας, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι η καταστροφή του κράτους πρόνοιας (δυστυχώς) δεν σημαίνει πως τα καπιταλιστικά κράτη θα παραιτηθούν από τον έλεγχο και τη διαχείριση της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης, αλλά μάλλον τη στροφή προς μια νέα μορφή “πρόνοιας” που βασική της λειτουργία θα είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος στρατιωτικοποιημένης εργασίας. Έπειτα απ’ όλα αυτά θα κλείσουμε με τον πιο αισιόδοξο επίλογο που μπορούσαμε να σκεφτούμε, αν και μην περιμένετε θαύματα.

Νοέμβρης 2010  
Οκτώβρης 2011





## Κεφάλαιο I Σχέδιο για έναν ορισμό του φασισμού.

*Η έκπληξη για το πως τα πράγματα που ζούμε είναι “ακόμα” και στον εικοστό αιώνα δυνατά, δεν είναι φιλοσοφική.*

*Δεν είναι η απαρχή μιας γνώσης*

*-εκτός κι αν πρόκειται για τη γνώση*

*πως η αντίληψη της ιστορίας από την οποία κατάγεται δεν ευσταθεί.*

*Walter Benjamin, Θέσεις για τη φιλοσοφία της ιστορίας, 1940*

Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε από τώρα ότι, όταν λέμε πως βλέπουμε τον φασισμό να καλπάζει γύρω μας, το εννοούμε με την ισχυρότερη δυνατή έννοια. Επιδιώκουμε δηλαδή να εγκалέσουμε, τόσο σε επίπεδο ιδεών όσο και σε επίπεδο πρακτικών, το φασισμό που άνθησε στον μεσοπόλεμο και κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Δεν χρησιμοποιούμε τον όρο αφήφιστα. Έχουμε υπ’ όψη τις παγίδες που περιμένουν όποιον ψάχνει για επαναλήψεις της ιστορίας. Γιατί πράγματι, ο οπαδός της επανάληψης της ιστορίας “ως έχει” είναι καταδικασμένος σε δύο επιλογές. Η πρώτη είναι το πάγωμα: Βλέπει το παρελθόν να συμβαίνει ξανά και ξανά μπρος στα μάτια του, ανίκανος να αντιληφθεί ότι η πραγματικότητα, γεμάτη από καινοτομίες καθώς είναι, δεν έχει καιρό για επαναλήψεις. Η δεύτερη είναι η διαρκής κατάπληξη: αρνείται πεισματικά να αντιληφθεί τις εμφανείς σχέσεις του παρόντος του με τα συμβάντα του παρελθόντος, ισχυριζόμενος πεισματικά ότι “δεν είναι ακριβώς το ίδιο”. Πεισμένος πως “το νέο είναι τόσο νέο που είναι αδύνατον να συγκριθεί με οτιδήποτε παλιότερο, πως είναι τόσο πλούσιο σε μέλλον και φτωχό σε παρελθόν”, παραιτείται τελείως από τις τεράστιες δυνατότητες κατανόησης που παρέχει η ιστορική γνώση.

Φυσικά καμία όρεξη δεν έχουμε να πέσουμε σε τέτοια σφάλματα. Είναι ακριβώς γι’ αυτό που ισχυριζόμαστε ότι υπάρχει ένας ορισμός της έννοιας “φασισμός” ο οποίος, από τη μια μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε την εποχή μας μέσα από τη σχέση της με άλλες προηγούμενες και από την άλλη μπορεί να μας προφυλάξει από τις παγίδες της άποψης σύμφωνα με την οποία “η ιστορία επαναλαμβάνεται”. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε από τώρα ότι αυτός ο ορισμός του φασισμού, δεν είναι (και δεν μπορεί να είναι) ένας εν-

νοιολογικός ορισμός όπως εκείνοι που περιέχονται στα λεξικά, αλλά είναι ένας ιστορικός ορισμός, δηλαδή μια αντίληψη για την ιστορία, για πραγματικά ιστορικά γεγονότα. Κι αυτό γιατί η συσκότιση της έννοιας του φασισμού που χαρακτηρίζει πολλές από τις σημερινές συζητήσεις γύρω από το ζήτημα, έχει επιβληθεί μέσα από μια συγκεκριμένη ανάγνωση της ιστορίας. Αν θέλουμε λοιπόν να αναιρέσουμε τη συσκότιση, θα πρέπει να ανατρέξουμε στην ιστορία με τη σειρά μας και είναι με αυτή την έννοια που μιλάμε για έναν ιστορικό ορισμό του φασισμού. Γι' αυτό τον σκοπό, θα είναι πιο εύκολο να δούμε πρώτα τον τρέχοντα, κοινότοπο ορισμό του φασισμού, έπειτα να δούμε τις πολιτικές - ταξικές σκοπιμότητες που εξυπηρετεί αυτός ο ορισμός και τέλος να προτείνουμε έναν άλλον ορισμό που να εξυπηρετεί τους σκοπούς μας.

## **I. Ορισμοί του συρμού**

Για να δούμε αυτό που αποκαλούμε “κοινότοπο ορισμό του φασισμού”, θα πρέπει να χωρίσουμε τις σχετικές απόψεις σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία βρίσκουμε απόψεις που θα τις λέγαμε “για λαϊκή κατανάλωση”. Εδώ συμπεριλαμβάνεται ο φασισμός όπως εμφανίζεται στα εγχειρίδια της σχολικής ιστορίας, στις ιστορικές αναζητήσεις των δημοσιογράφων, στους λόγους των επισήμων κατά τις σχετικές επετείους και στις καθημερινές συζητήσεις της πλειοψηφίας των Ελλήνων. Στη δεύτερη κατηγορία βρίσκουμε απόψεις που διεκδικούν για τον εαυτό τους “επιστημονικό χαρακτήρα”. Εδώ συμπεριλαμβάνεται ο φασισμός όπως εμφανίζεται στις εισαγωγές των σχετικών διδακτορικών διατριβών, στα πανεπιστημιακά μαθήματα, στα βιβλία μιας σημαντικής μερίδας των ακαδημαϊκών ιστορικών και πάει λέγοντας.

Αν προσπαθήσουμε λοιπόν να διακρίνουμε ορισμένες από τις βασικές παραδοχές που περιλαμβάνονται στον ορισμό του φασισμού “για λαϊκή χρήση”, μπορούμε να καταγράψουμε τις εξής:

*Επιλεγμένες “λαϊκής κατανάλωσης” αντιλήψεις για τον φασισμό.*

i. Ο φασισμός ήταν ένα κακό πράγμα. Εδώ θα κατατάσσαμε όλες τις απλοϊκές αντιλήψεις σύμφωνα με τις οποίες η ιστορική μνήμη δεν είναι παρά μια σειρά εικόνων. Για αυτές τις αντιλήψεις, ο φασισμός δεν είναι παρά ένας τύπος με μουστακάκι και κάτι ασπρόμαυρες εικόνες επίκαιρων στα σχετικά ντοκιμαντέρ που ούτως ή άλλως βαριόμαστε να δούμε.

ii. Ο φασισμός ήταν παραλογισμός και κατά βάση ιδεολογικός παραλογισμός. Δεν υπήρχαν λογικά -ή καλύτερα υλικά- αίτια και λογαριασμοί πίσω από τις κρατικές πολιτικές των φασιστικών κρατών και πίσω από τον παροξυσμό των κοινωνιών τους. Εκείνο που υπήρχε ήταν “η ιδεολογία του εξοντωτικού αντισημιτισμού”, ο φυλετισμός, το αίμα κλπ.

iii. Ο φασισμός ήταν τοπικό φαινόμενο. Αφορούσε τη Γερμανία και την Ιταλία και μόνο αυτές· άντε και κάποιους από τους ελάσσονες συμμάχους τους, όπως η Βουλγαρία κλπ.

iv. Όπως και να 'χει, καμία υποψία περί φασισμού δεν βαραίνει το στρατόπεδο των συμμάχων και νικητών του ΒΠΠ. Οι “δυτικές δημοκρατίες”, κινδύνευαν από το φασισμό, αλλά τελικά τον νίκησαν πανηγυρικά (προφανώς αυτή η άποψη ισχύει και για τα μέλη και τους οπαδούς του ΚΚΕ, αν όπου “δυτικές δημοκρατίες” βάλουμε “Σοβιετική Ένωση”).

v. Ο φασισμός ήταν η βασική αιτία του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Κάποια κράτη τρελάθηκαν και ιδού το αποτέλεσμα.

vi. Ο φασισμός είναι σήμερα ένα περιθωριακό φαινόμενο. Δεν αφορά παρά ορισμένους σαλεμένους νεοναζί, ελάχιστους σε αριθμό, ευτράπελους σε ιδέες και γι' αυτό σε κάθε περίπτωση ακίνδυνους, εκτός από τις περιπτώσεις δρομίσιας βίας που εμπίπτουν στο ποινικό δίκαιο.

vii. Πέρα από αυτούς τους γραφικούς πάντως, ο φασισμός είναι σήμερα απλά αδιανόητος.

Η δεύτερη κατηγορία των αντιλήψεων για το φασισμό, είναι μάλλον δυσκολότερη στην καταγραφή. Αυτό γιατί οι ακαδημαϊκοί ιστορικοί συνήθως εμπλέκονται πολύ συνειδητά στην κατασκευή της κοινής γνώμης και σε πολιτικές διαμάχες εντός και εκτός πανεπιστημίου, ενώ ταυτόχρονα προσπαθούν διαρκώς να “ανανεώσουν”, “να καινοτομήσουν” κλπ κλπ. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι ακαδημαϊκές ιστορίες ποικίλλουν πολύ περισσότερο από τις κοινότοπες απόψεις. Επίσης μπορεί να έρχονται σε αντίθεση μεταξύ τους, πολλές φορές ακόμη και αν οι εξω-πανεπιστημιακοί πολιτικοί και ταξικοί στόχοι τους δεν έχουν παρά μηδαμινές διαφορές. Δίχως λοιπόν φιλοδοξίες εξαντλητικής παράθεσης, μπορούμε να στρέψουμε την προσοχή μας στις εξής ακαδημαϊκές αντιλήψεις για τον φασισμό:

### *Επιλεγμένες ακαδημαϊκές αντιλήψεις για τον φασισμό*

i. Ο φασισμός, εκεί όπου συνέβη, είχε τη στήριξη της εργατικής τάξης. Επίσης, ο φασισμός είχε φιλεργατική πολιτική γι' αυτό και επικράτησε. Αυτές οι αντιλήψεις προέρχονται από μια μερίδα των Γερμανών ιστορικών που στη δεκαετία του '80 προσπάθησε να "αναθεωρήσει" τις αντιλήψεις για το γερμανικό ναζισμό.

ii. Ο φασισμός αναπτύχθηκε και κυριάρχησε πρόσκαιρα ως το αντίπαλο δέος της "κοινοβουλευτικής δημοκρατίας" και σε ανελέητο πόλεμο απέναντί της. Ο πόλεμος έληξε με την ήττα του γερμανικού ναζισμού, αλλά κατά τα άλλα η μάχη της δημοκρατίας με τον ολοκληρωτισμό είναι διαρκής. Αυτή είναι μια άποψη γενικής χρήσης. Ένας από τους πιο διάσημους εκφραστές της είναι ο αρκετά γνωστός στην Ελλάδα Mark Mazower.

iii. Ειδικά για την Ελλάδα και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, ο φασισμός (και εδώ μιλούν αποκλειστικά και αυστηρά για τη "δωσιλογική συνεργασία με τους κατακτητές" χωρίς να την αποκαλούν φασισμό) αιτία είχε την ομορποτιστική επιθυμία να συνεργαστεί κανείς "με τους κατακτητές", κατά βάση για βραχυπρόθεσμους υλικούς λόγους. Κατά τα άλλα η "αντίσταση στους κατακτητές" υπήρξε "παλλαϊκή", "ηρωική", "πατριωτική" κλπ κλπ. Αυτή είναι η άποψη των αριστερών ιστορικών και στελεχών του ΚΚΕ που μεταπολεμικά κατασκεύασαν την κυρίαρχη αντίληψη για την ιστορία της Ελλάδας στα χρόνια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Για τους δεξιούς ιστορικούς, που στην Ελλάδα εμφανίστηκαν οργανωμένα μόλις από το 2000 και μετά, η αληθινή αιτία του δωσιλογισμού πρέπει να αναζητηθεί στην "κόκκινη βία" της περιόδου της κατοχής. Οι δυο τους πάντως, με ελάχιστες τιμητικές εξαιρέσεις, μέσες άκρες συμφωνούν πως δεν υπήρξε ελληνικός φασισμός.

iv. Ο φασισμός είναι μία έννοια με την οποία πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί από επιστημονική σκοπιά. Όπως δείχνει η σύγκριση με τις κοινώς αποδεκτές ως "καθαρές" μορφές του φασισμού (την Ιταλία και τη Γερμανία), ελάχιστα είναι τα καθεστώτα που μπορούν να χαρακτηριστούν φασιστικά. Στο όριο της αυτή η άποψη φτάνει να υποστηρίξει ότι ο φασισμός είναι μια λέξη που δεν πρέπει να χρησιμοποιείται με τη γενική έννοια. Εκείνο που υπήρξε ήταν στην πραγματικότητα διαφόρων ειδών "αυταρχικά" καθεστώτα και οργανώσεις με τεράστιες διαφορές μεταξύ τους που ενεπλάκησαν στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, συνήθως τασσόμενα με την ίδια πλευρά των εμπόλεμων (τον "άξονα").

v. Αλλά η πιο στρατηγική από τις αντιλήψεις που διατρέχουν τη συντριπτική πλειοψηφία των ακαδημαϊκών ιστορικών βιβλίων είναι η παραδοχή ότι ο φασισμός, εκεί όπου συνέβη, αποτέλεσε μια κάθετη ιστορική τομή. Ο φασισμός ξεπετάχτηκε σχεδόν από το πουθενά και αναπτύχθηκε πολεμώντας ανελέητα τα προϋπάρχοντα καθεστώτα. Η νίκη του φασισμού στις χώρες όπου επικράτησε διέγραψε τα προηγούμενα καθεστώτα σαν να μην υπήρχαν. Εξίσου κάθετη ιστορική τομή αποτέλεσε και η τελική ήττα του φασισμού που επήλθε με τη γερμανική συνθηκολόγηση το 1945. Τα καθεστώτα που εγκαταστάθηκαν μετά από αυτή την ήττα δεν είχαν καμία σχέση με τα φασιστικά καθεστώτα. Αυτή η αντίληψη είναι τόσο εδραιωμένη που θα έλεγε κανείς πως, μετά το 1945, ο κόσμος ήταν ένας κόσμος που αποτελούνταν από διαφορετικούς ανθρώπους.

Όπως καταλαβαίνει κανείς, οι δύο κατηγορίες των αντιλήψεων περί φασισμού που διακρίναμε παραπάνω, δεν είναι καθόλου άσχετες μεταξύ τους. Για παράδειγμα, η άποψη που θεωρεί πως ο φασισμός ήταν μια κάθετη ιστορική τομή, παρότι παραπάνω κατατάχθηκε στις “ακαδημαϊκές” αντιλήψεις, είναι σαφές πως βρίσκεται εξίσου και ακόμη περισσότερο στη βάση των “λαϊκών αντιλήψεων”. Αντίστοιχα, η άποψη σύμφωνα με την οποία ο φασισμός είναι μια έννοια που αφορούσε αποκλειστικά το στρατόπεδο του “άξονα”, αν και παραπάνω κατατάχθηκε στις αντιλήψεις για “λαϊκή κατανάλωση”, συνιστά και τη βασική αντίληψη της συντριπτικής πλειοψηφίας των ακαδημαϊκών βιβλίων.

Αυτή η επικοινωνία μεταξύ “ακαδημαϊκών” αντιλήψεων και αντιλήψεων για “λαϊκή κατανάλωση” είναι βέβαια αναμενόμενη. Ακόμη περισσότερο θα λέγαμε ότι πρόκειται για τη βασική πολιτική λειτουργία της ιστορίας. Γιατί, αντίθετα με τα όσα υποστηρίζουν διάφοροι “καθαροί ιστορικοί”, η ιστορία, ούτε είναι, ούτε ήταν ποτέ, μια αναζήτηση για “την αλήθεια”. Εδώ που τα λέμε, η ιστορία δεν είναι καν ένα σύνολο αφηγήσεων που αφορούν πράγματα που συνέβησαν στο παρελθόν. *Η ιστορία είναι ένα σύνολο αφηγήσεων που μάλιστα για την κυριαρχία στο παρελθόν ώστε να κυριαρχήσουν στο παρόν και στο μέλλον.* Οι ιστορικές αφηγήσεις είναι όλες τους ταξικές αφηγήσεις. Εκπορεύονται από ταξικά συμφέροντα και θέλουν να χρησιμοποιηθούν στον ταξικό πόλεμο σήμερα. Αυτό ισχύει δυο φορές στην περίπτωση της ιστορίας του φασισμού.

## 2. Ορισμοί διόλου αθώοι

*Ούτε ακόμη και οι νεκροί δεν θα 'ναι ασφαλείς από τον εχθρό, εάν αυτός νικήσει.*

*Και ο εχθρός αυτός δεν έχει σταματήσει να νικά.*

Walter Benjamin, *Θέσεις για τη φιλοσοφία της ιστορίας*, 1940

Η βασική λειτουργία της κυρίαρχης αντίληψης για το φασισμό είναι η προσπάθεια απόκρυψης ενός γεγονότος που, αν το αποκαλούσαμε τερατώδες, θα το υποτιμούσαμε. Λέμε για το γεγονός ότι από την αρχή του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου μέχρι το τέλος του Δεύτερου, σε μια κλίμακα όλο και μεγαλύτερη, τα “δυτικά” και γενικότερα τα ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη αντιμετώπισαν τους υπηκόους τους -και ειδικά την εργατική τάξη- όπως ακριβώς στα προηγούμενα χρόνια αντιμετώπιζαν τους πληθυσμούς της Αφρικής και της Ασίας. Ενώ τα “πολιτισμένα κράτη” βρίσκονταν σε πόλεμο μεταξύ τους, οι υπηκοοί τους εξοντώθηκαν κατά δεκάδες εκατομμύρια, την ίδια στιγμή που οι δυτικές κοινωνίες είχαν επί δεκαετίες υπαχθεί σε διαφόρων μορφών καθεστώτα έκτακτης ανάγκης. Ακόμη χειρότερα, αυτή η διαδικασία εξόντωσης δεν αφορούσε αποκλειστικά όσους συμμετείχαν στους αντιμαχόμενους στρατούς. Αντιθέτως, οι νεκροί, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, προέρχονταν από τις τάξεις των αμάχων και στην ακόμη συντριπτικότερη πλειοψηφία από την εργατική τάξη.

Αυτό το τρομερό γεγονός πράγματι συνέβη; Γιατί συνέβη; Πώς συνέβη; Ποιοι το έκαναν; Και κυρίως: μπορεί να ξανασυμβεί; Αυτά τα ερωτήματα, εξόχως πολιτικά καθώς ήταν, άρχισαν να απασχολούν το σύνολο των δυτικών κοινωνιών με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προτού καν τελειώσει ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος. Και ολόκληρη η συζήτηση περί φασισμού που περιγράψαμε παραπάνω είναι οι απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα όπως δόθηκαν και συνεχίζουν να δίνονται από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι σήμερα. Κάθε αντίληψη για το φασισμό είναι αντίληψη που αναφέρεται και εξηγεί τις μεγάλες σφαγές του εικοστού αιώνα. Και καθώς, είτε το θέλουμε είτε όχι, αυτές οι σφαγές ήταν ταξικά προσδιορισμένες, δεν υπάρχει, ούτε μπορεί να υπάρξει, αντίληψη για το φασισμό που να μην είναι ταξικά προσδιορισμένη. Οι αντιλήψεις περί φασισμού είναι ο τρόπος με τον οποίο οι δυτικές καπιταλιστικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν εδώ και δεκαετίες το γεγονός ότι όλα αυτά συνέβησαν, κι όμως αυτές συνέχισαν, με κάποιο τρόπο, να υπάρχουν.

Οι ιδέες για τον φασισμό που παραθέσαμε προηγουμένως δεν καλύπτουν όλες τις απόψεις που έχουν ποτέ ειπωθεί σχετικά. Είναι όμως ενδεικτικές για να ενοτοπίσει κανείς την ταξική χρησιμότητα τέτοιων απόψεων. Για παράδειγμα:

- Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο φασισμός ήταν αποκλειστικό προνόμιο “της Ιταλίας του Μουσολίνι” και “της Γερμανίας του Χίτλερ” λειτουργεί αρμονικά με την ακαδημαϊκή αντίληψη περί “μάχης μεταξύ φασισμού και κοινοβουλευτικής δημοκρατίας” και βέβαια με την ίδιας συνομοταξίας αντίληψη σύμφωνα με την οποία “οι σύμμαχοι” βρέθηκαν σε άμυνα μπρος στην “φασιστική επιθετικότητα”. Στόχος είναι να αποενοχοποιηθούν τα κράτη - νικητές του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, να διαγραφεί οποιαδήποτε ενεργός συμμετοχή τους στα ιστορικά γεγονότα των μέσων του εικοστού αιώνα. Παρομοίως αποενοχοποιούνται και τα ηττημένα κράτη, αφού η ήττα τους ήταν ένα είδος ολικής κάθαρσης που τα παρέδωσε στην ιστορία αποφασιστικοποιημένα. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, όλα τα σημερινά καπιταλιστικά κράτη μπορούν να διεκδικούν για τον εαυτό τους το καθεστώς του κληρονόμου των “δημοκρατιών που νίκησαν τον Χίτλερ”, δηλαδή την ιστορική τους συνέχεια, την ίδια στιγμή που αποποιούνται κάθε σχέση με τον φασισμό. Σε ένα άλλο επίπεδο οι ίδιες αντιλήψεις λειτουργούν αποδεικνύοντας ότι τα τρομερά γεγονότα των μέσων του εικοστού αιώνα είναι αδύνατον να επαναληφθούν, τουλάχιστον για όσο οι δυτικές δημοκρατίες μας προστατεύουν από νέους Χίτλερ και Μουσολίνι.

- Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο φασισμός στηρίχθηκε από την εργατική τάξη λειτουργεί ενοχοποιώντας την εργατική τάξη για τα γεγονότα. Αποδεικνύει ότι κάθε πολιτική έκφραση της εργατικής τάξης είναι επικίνδυνη, αφού η συγκεκριμένη τάξη είναι το κατεξοχήν εύφορο κοινωνικό έδαφος για κάθε είδους λαϊκισμό και παραλογισμό. Τέλος, λειτουργεί απαλλάσσοντας την αστική τάξη από τις ευθύνες της για τον φασισμό. Για παράδειγμα, η άποψη περί “φιλεργατικής πολιτικής” του Χίτλερ και στήριξής του από την εργατική τάξη, δεν αφήνει στην αστική τάξη παρά την εξής ευθύνη: είχε σφίξει πολύ τα λουριά της εργατικής τάξης, δεν έκανε τις αναγκαίες παραχωρήσεις κλπ. Οπότε μόλις εμφανίστηκε ένας δημαγωγός πρόθυμος να διορθώσει αυτό το σφάλμα, η εργατική τάξη (ο όχλος) τον υποστήριξε τυφλά και ιδού τα φρικτά αποτελέσματα.

- Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο φασισμός ήταν αποκλειστικά κάποιου είδους ιδεολογικός (ρατσιστικός - φυλετικός) παροξυσμός, στερεί τα γεγονότα των μέσων του εικοστού αιώνα από τις υλικές τους αιτίες. Κι αυτό είναι ταξικά χρήσιμο γιατί οι όποιες υλικές αιτίες δεν θα μπορούσαν παρά να ξεκινούν

από την αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας και να τελειώνουν στους γεωπολιτικούς διακρατικούς ανταγωνισμούς. Καθώς όμως αυτού του είδους οι αντιθέσεις χαρακτηρίζαν τόσο τα “φασιστικά” όσο και τα “μη φασιστικά” κράτη (γιατί όλα τους ήταν καπιταλιστικά κράτη), όσο μπαίνουν στο μικροσκόπιο, τόσο θα τείνουν να εξομοιώσουν τα κίνητρα και τις μεθόδους των λεγόμενων “φασιστικών κρατών” με τα κίνητρα και τις μεθόδους των λεγόμενων “δυτικών δημοκρατιών”. Αποφεύγοντας τους σχετικούς κινδύνους, οι αντιλήψεις περί ιδεολογικής φύσης του φασισμού επιμένουν πως ο φασισμός δεν ήταν πολιτική των εθνικών αστικών τάξεων που ξεκινούσε από υλικά συμφέροντα, αλλά ένα σώμα ανορθολογικών (ή “ρομαντικών”) ιδεολογιών που παραπλανώντας και βιαιοπραγώνοντας πήραν το πάνω χέρι με καταστροφικά αποτελέσματα.

- Η αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο φασισμός αποτέλεσε κάθετη ιστορική τομή σε σχέση με όσα προηγήθηκαν και όσα ακολούθησαν, έχει λειτουργίες παρόμοιες με εκείνες που αναφέρονται στα προηγούμενα σημεία. Εντωμεταξύ βέβαια (και μάλλον δευτερευόντως), είναι μέρος της διαδικασίας αθώωσης του πλήθους των υποστηρικτών, των αυτουργών και των κάθε λογής ωφελιμένων του φασισμού που μετά τον πόλεμο συνέχισαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην ανθρώπινη πρόοδο από διάφορες σημαντικές θέσεις. Πάνω απ’ όλα όμως, η συγκεκριμένη αντίληψη υπηρετεί μια πολύ βαθύτερη λειτουργία. Συνεισφέρει αποφασιστικά στην αντίληψη της ανθρώπινης ιστορίας ως διαρκούς υλικής και διανοητικής προόδου, δηλαδή σε ένα από τα κατεξοχήν ιδεολογικά θεμέλια των δυτικών δημοκρατιών. Ο φασισμός, ως ιστορικό γεγονός, δεν μπορεί πλέον να διαψεύσει αυτή την αντίληψη, αφού στην ουσία δεν ήταν παρά μια “κατά λάθος” διακοπή ετούτης της κατά τα άλλα αδιάκοπης κούρσας της προόδου.

Σε τελική ανάλυση (και αυτή είναι η βασική ταξική χρήση των κυρίαρχων απόψεων για την ιστορία του φασισμού), η λειτουργία των κυρίαρχων αντιλήψεων για το φασισμό είναι η *εδραίωση της εμπιστοσύνης μας προς το σημερινό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης*. Το τρέχον σύστημα κοινωνικής οργάνωσης (του οποίου οι ακαδημαϊκοί ιστορικοί και ο κυρίαρχος λόγος αποτελούν απολογητές) είναι ο νόμιμος κληρονόμος των κρατών που ηττήθηκαν από το φασισμό και των κρατών που νίκησαν το φασισμό. Σήμερα, αυτό το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης έχει μάθει από τα λάθη του παρελθόντος, έχει αναμορφωθεί μετά την προσωρινή ήττα του από το φασισμό και την ακόλουθη θριαμβευτική του νίκη. Το τρέχον σύστημα κοινωνικής οργάνωσης ουδεμία σχέση είχε ποτέ με το φασισμό, αντιθέτως είναι



ο θανάσιμος αντίπαλός του, που επιπλέον έχει διδαχθεί από τα λάθη του και έχει εξελιχθεί θεαματικά από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και μετά. Σήμερα είναι ανεκτικό, διαλλακτικό, σχεδόν σοφό. Και φυσικά αυτό το σύστημα κοινωνικής οργάνωσης είναι το -για άλλους εύθραυστο, για άλλους αδιαπέραστο- τείχος μεταξύ των κοινωνιών μας και του παραλογισμού. Το τρέχον σύστημα κοινωνικής οργάνωσης εγγυάται πως τα τρομερά γεγονότα των μέσων του εικοστού αιώνα είναι αδύνατον να ξανασυμβούν.

Ακολουθώντας τις τρέχουσες αντιλήψεις περί φασισμού οι δυτικές κοινωνίες εμπεδώνουν την ιστορία τους σαν μια ιστορία προόδου. Και καλπάζουν προς τη στιγμή που για άλλη μια φορά θα εκπλαγούν για το πως “τα πράγματα που ζούμε είναι ακόμη και στον εικοστό πρώτο αιώνα δυνατά”. Φυσικά τότε θα είναι πια αργά.

### **3. Σχέδιο για μια αντιφασιστική ιστορία του φασισμού**

*Ο [ιστορικός υλιστής] σταματά να αφηγείται*

*τη διαδοχή των γεγονότων*

*σαν να απαριθμούσε τους κόμπους του ροζάριου.*

*Αντιθέτως, είναι ικανός να αντιληφθεί τον αστερισμό*

*που η εποχή του σχηματίζει με μια συγκεκριμένη προγενέστερη...*

*Walter Benjamin, Θέσεις για τη φιλοσοφία της ιστορίας, 1940*

Θα θέλαμε να προτείνουμε έναν ορισμό του φασισμού που να είναι ταξικά χρήσιμος σήμερα, που να μπορεί να εξηγήσει την εποχή μας εντοπίζοντας τις σχέσεις της με άλλες προγενέστερες. Υποστηρίζουμε λοιπόν ότι ο φασισμός δεν ήταν ένα σύνολο ιδεών, αλλά μια ιστορική διαδικασία. Ο φασισμός, η εμφάνισή του και η άνθησή του, ήταν μια διαδικασία υποτίμησης της εργατικής τάξης μέχρι του σημείου της μαζικής εξόντωσης που έλαβε χώρα στα μέσα του εικοστού αιώνα.

Προφανώς ο ορισμός που προτείνουμε δεν μπορεί να τεκμηριωθεί σε αυτή την εισαγωγή. Όπως αξίζει σε κάθε ιστορική θέση, η επαλήθευση και η υποστήριξη του ορισμού που προτείνουμε εδώ είναι ζήτημα ετών και διαρκούς μάχης με τον κυρίαρχο λόγο. Για παράδειγμα, ακόμη και αν αρκούσαν κανείς στην περίπτωση της ελληνικής ιστορίας, και πάλι θα έπρεπε να περάσει από τις συμπληγάδες της κυρίαρχης αντίληψης όπως αυτή χτίζεται από το 1950 και μετά, να παλέψει με “προφανείς” αντιλήψεις που συσσωρεύονται εδώ και 60